

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

444

שיחת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • פרשת תרומה תש"פ

והיה גדול בתורה ביותר מכל כלל ישראל, ואף על פי כן היו בו לשון הרע ומידות רעות מאד, כמפורש בפסוקים בתהלים ובספר שמואל.

ולכאורה כיצד יכולה להיות גדלות כזו בתורה עם מידות רעות כאלה, אכן כבר אמרו חז"ל (סנהדרין קו, ב) אין תורתו של דואג אלא משפה ולחוץ, היינו שהתורה הייתה אצלו כמו חכמה אחרת, חכמה מצד הכישרונות, ולא השפיעה על פנימיותו – מה שהתורה היא תבלין ליצר הרע ומשנה את הטבע עליו זה לא השפיע, ונשאר עם המידות הרעות כמו שהיה לפני התורה.

ואפילו יכול להיות שנהיה יותר גרוע, כמו שידוע מהגר"א (אבן שלמה פ"א) שהלומד תורה מתוך מידות רעות זה מחזק את מידותיו הרעות, אם המידות הרעות הם המביאות אותו לתורה, ולומד כדי לקנטר ולהתגאות (כמו שכתבו התוס' בפסחים דף נ"ו) זהו שלא לשמה שמחזק את המידות הרעות, והוא סם המוות שמרעיל את הנפש, ומחזק יותר את המידות הרעות, ולכן נשארה תורתו של דואג מן השפה ולחוץ, וסופו היה כמו שאמרו בסנהדרין שם אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם וכו'.

וכן מצינו בשבטא הסופר (סנהדרין כו, א) שהיו לו שלוש עשרה ישיבות, והיה גדול במנין ואולי אפילו בחכמה מחזקיהו המלך, שחזקיהו היו לו רק אחת עשרה ישיבות, ואף על פי כן אמרו כי שבטא הוא "קשר רשעים" ואינו מן המנין, היינו שאין מתחשבים בכמות מה שהוא גדול במנין, ומה היה החיסרון בשבטא? מבואר בהמשך הגמרא שם שאמרו "שבטא בעל הנאה היה", היינו שאהב את העולם הזה, ונמשך לתאוות והנאות העולם הזה, ותורתו גם כן הייתה רק מן השפה ולחוץ.

ורואים ששייך עם כישרונות מיוחדים להגיע לגדלות בתורה גדולה מאד, אבל זה רק "מן השפה ולחוץ", ואין זה הארבע אמות של הלכה שהם כבית המקדש, ואין השכינה שורה עליו, מפני שיש בו תאוות ומידות רעות.

וזהו שכתב בעל הטורים שהלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל את עצמו, כי המידות של האדם, מידות טובות ומידות רעות, מכוונות את כל מעשיו, וכגון מי שיש בו גאוה או כבוד, כל מעשה שהוא עושה יש בו חשבונות של גאוה ושל כבוד, כך טבע האדם, ותורה כזו היא תורה מן השפה ולחוץ, שאינה משפיעה על הפנימיות, והוא יכול להתפתח יותר ויותר בכישרונות, לפי כישרונותיו, אבל זה מן השפה ולחוץ!

ואמנם התורה היא תבלין ליצר הרע, אך זהו בזמן שהתורה היא עם יראת שמים ושאיפה למידות טובות, שהמטרה היא מידות טובות, וגם לומדים מוסר לתיקון המידות, כמו שמצינו בגמרא (סנהדרין ז, ב) על רב, שבזמן שהיה מקבל כבוד מהציבור, מיד היה אומר פסוקים להשפיל את הגאוה, ובאופן כזה התורה היא תבלין, אבל תורה בלי השתדלות של תיקון המידות ובלי שימת לב, אינה תבלין.

השפעת התורה רק כשלומדים בריציפות

ומבואר מצד אחד שיכול להיות הרבה תורה אבל חסר במידות. אמנם מצד שני יתכן גם הפוך, שיהיו מידות טובות מאד, אבל אם חסר בשלמות העסק בתורה, שאין דבקות וריציפות בתורה, אזי כל ההשפעה של התורה איננה, והמידות הטובות שקיימות בו מצד הטבע גם כן יכולות להשתנות, על ידי יצר הרע ודברים שמשחדים.

וצריך שעסק התורה יהיה בשלמות, לא רק מתוך מידות טובות אלא גם מתוך התמדה עם דבקות וריציפות בתורה, ודבר זה הוא לעיכובא, שבלי זה אין ההשפעה של תורה! ואם יש הפסקות בלימוד זה לא כמו "בית המקדש", כגון בערב שבת ושבת, או זמנים אחרים שיש בהם בטלה, ואם יש בטלה שלא לצורך, שאינה בכלל ה"מיעוט שיחה" ההכרחי, חסר הריציפות והדבקות בתורה, וכבר אין ההשפעה של תורה.

עסק התורה כבית המקדש

בפרשת תרומה נתבארה מצות עשיית מקדש, שהוא מקום השראת השכינה בתחתונים, כמו שכתוב ועשו לי מקדש וגו'.

ובבעל הטורים כתב על הפסוק דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה: תרומה אותיות מ' תורה וכו'. ויקחו לי לשמי, שכל מי שעוסק בתורה כאילו לוקח לי, שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ע"כ. והיינו שעסק התורה הוא כבית המקדש, שהשכינה שורה על מי שעוסק בתורה, וזהו שאמרו אין לו להקב"ה בעולמו – שהשכינה שרויה בארבע אמות של הלכה שהם מקום העסק בתורה.

והנה לשון הגמרא בברכות (ח, א) "מיום שחרב בית המקדש" אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, ומשמע לכאורה שזה רק לאחר החורבן, מיום שחרב בית המקדש.

אבל שמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל כי גם קודם החורבן שרתה שכינה בארבע אמות של הלכה, שכל מי שעוסק בתורה שכינה שרויה עמו, וכמאמרם (אבות ג, ו) עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם וכו' ומנין אפילו חמישה וכו' ומנין אפילו אחד וכו', וזה היה תמיד גם קודם החורבן, ארבע אמות של הלכה בשעת העסק בתורה הם כמו בית המקדש והשכינה שורה שם, אלא שקודם החורבן היה גם בית המקדש, שבו שרתה השכינה אפילו בזמן שלא עוסקים בתורה, ומיום שחרב בית המקדש חסר בית המקדש ההוא, ונשאר רק עסק התורה, ארבע אמות של הלכה "בלבד", ששם גם כן השכינה שורה כבית המקדש.

וזהו שכתב בעל הטורים שכל מי שעוסק בתורה "כאילו לוקח לי" – שהעוסק בתורה שכינה שרויה עמו.

תורה בשלמותה עם מידות טובות

אמנם פשוט שכדי שהארבע אמות של הלכה של האדם העוסק בתורה ייחשבו כבית המקדש, זה תלוי באיזה צורה הוא עוסק בתורה, וכיצד התורה שלו. והכלל בזה, מה היא תורה בשלמותה, מבואר בבעל הטורים בהמשך הפרשה, על הפסוק (כה, י) ועשו ארון עצי שטים וגו', וזה לשונו: ארון בגימטריא נור, שכתר תורה עולה על כל הכתרים וכו'. אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו – כל מידותיו היו שבורות בחצאי אמות ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו, ע"כ. והיינו שהארון מרמז על תורה, ומידות הארון היו שבורות לומר שהתנאי לשלמות התורה הוא לשבר ולהשפיל את עצמו.

והנה הבעל הטורים כדרכו קיצר במילותיו וכתב "לשבר ולהשפיל עצמו", ומשמע שהם שני עניינים: "לשבר" ו"להשפיל".

ונראה הביאור בזה כי כידוע יש שני סוגי מידות רעות, הא' מידות רעות של תאוות והנאות הגוף, כאכילה ושתייה וכדומה דברים שהגוף נהנה מהם, והב' מידות רעות של תאוות הנפש, כמו גאוה כבוד ושררה, והם שני עניינים, מידות רעות מצד הגוף, ומצד הנפש. ונראה שזהו שכיוון בעל הטורים לשבר ולהשפיל עצמו, "לשבר" היינו שבירת תאוות הנאות הגוף, וכלשון רבינו יונה בשערי תשובה (א, ב) שבירת התאוה הגשמית, ו"להשפיל" היינו ענוה ושפלות, להתרחק ממידת הגאוה.

וזהו התנאי לשלמות התורה, אם אדם משבר ומשפיל את עצמו, שאין בו מידות רעות, והמידות הם טובות, אז שייך שיהיה לו הכתר תורה, ואז תורתו היא בשלמות, והארבע אמות של הלכה שלו הם כמו בית המקדש, אבל אם המידות רעות, אין זו תורה בשלמותה.

שלא תהיה התורה מן השפה ולחוץ

ובאמת מצינו כאלה שהיו גדולי תורה מאד שאין לשער, ואף על פי כן תורתם לא הייתה תורה, כגון דואג האדומי, שהיה "אביר הרועים אשר לשאול" (שמואל א' כא, ח), והיינו שהיה ראש הסנהדרין (מדרש תהלים נב)

כינוס בישיבת עטרת שלמה מודיעין עילית

ידוע המצב הקיים כעת, שיש סכנה לכל דבר שבקדושה, ומה העצה לזה? הרי הכל בידי שמים, וצריכים זכויות, בלי זכויות אין שום הצלחה, אם אנחנו רוצים שיהיו לנו אפשרויות להמשיך בדרך התורה, בחינוך ובכל העניינים, בעסק התורה ובכל מה שהתורה מחייבת, צריכים זכויות לזה, והפעולה המעשית היא ההצבעה, להצביע ג', אבל כדי שתהיה הצלחה וסייעתא דשמיא צריכים גם זכויות, זכויות בשב ואל תעשה וגם בקום ועשה.

והדבר הראשון בשב ואל תעשה הוא מה שאנו אומרים בכל יום בתפילה שלוש פעמים "אלוקי נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה", להיזהר מדבר לשון הרע וגם מרמה, וזו תפילה של האמוראים, כמו שמואב בגמרא (ברכות יז, א) שאחד האמוראים התפלל כן, אמורא שיכול להחיות מתים! התפלל וביקש רחמים שיינצל מלשון הרע.

והיינו מפני שהיצר הרע חזק מאד, ויכול גם להשפיע על אמורא חס ושלוש שידבר לשון הרע, ולכן צריך את התפילה, כי בלי תפילה אי אפשר לעמוד נגד היצר הרע של לשון הרע, והאמוראים היו מתפללים בדרגה גבוהה של תפילה, בהתפשטות הגשמיות, כמו שכתוב בשולחן ערוך סימן צ"ח מה היא תפילה, ואנו איננו במדרגה הזו, אבל צריכים תפילה! לזכות לסייעתא דשמיא לנצור לשוני מרע, ואמנם זה דבר קשה מאד, אבל אפשר להתחיל להתרגל בזה, וכן ושפתי מדבר מרמה.

וההמשך הוא "ולמקללי נפשי תידום", מקללי היינו אלו שמבזים אותי, נפשי תידום – שלא יהיה אכפת לי ממה שמבזים אותי, כי מי אני ומה אני, וכי אני צדיק שאין לי חטא ואין לי עבירות, וכי מיום עומדי על דעתי מהבר מצוה לא היו שום ביטול תורה ולשון הרע ועוד הרבה עבירות שבני אדם נכשלים בהם? והרי על הכל צריך כפרה, והייסורים ממרקים, והגיהינום יותר גרוע, וכשמבזים ביזיונות זה במקום גיהינום, וצריך לשמוח בזה, וממילא נפשי תידום.

ואחר כך מבקשים "פתח לבי בתורתך" שזה כבר קום ועשה, תורה, עסק התורה, שהוא התבלין ליצר הרע, ואין דבר אחר! בלי תורה אי אפשר לעמוד נגד היצר הרע, ורק תורה היא התבלין ליצר הרע.

ואיזו תורה היא התבלין? כל תורה, אבל כבר כתב המשנה ברורה בסימן א' שהתבלין העיקרי זה תורת היראה, תורה של יראת שמים, ספרי המוסר, זה התורה שהיא התבלין נגד היצר הרע, ואמנם כל תורה היא תבלין, אבל במציאות רואים שאפשר גם לעסוק בתורה ולדבר לשון הרע, והעצה היחידה האמיתית להיות בשלמות היא שיהיה גם עסק קבוע בתורת היראה, ספרי מוסר ויראת שמים, כגון מסילת ישרים, שערי תשובה, חובות הלבבות, ארחות צדיקים, ועוד ספרי מוסר.

כל ספרי המוסר מוסיפים יראת שמים, ומי שעוסק כל יום בקביעות בספרי מוסר, אפילו זמן מועט, זה משפיע שנעשה אדם אחר, וכפי שידוע וכבר אמרו לי רבים, גם בעלי משפחה, שהתחילו ללמוד מוסר בכל יום, ומיד על ידי זה הבית השתנה, ונהיה בית מלא שמחה עם אווירה נעימה מאד בבית, והוא דבר הכרחי לעסוק בקביעות בספרי מוסר.

והנהגה למעשה, הנהגה של מידות טובות, להיזהר עם חברים ועם כל אחד ואחד, ששום אדם לא יסבול ממני ולא ייפגע ממני, שלא יהיה חלישות הדעת או צער למישהו ממני, בין אדם לחברו, זה הזכויות העצומות הגדולות ביותר! תורה ויראת שמים ומידות טובות, להיזהר מלשון הרע, לא לדבר על שום אדם דברי ביקורת, ושלא תהיה כלל ביקורת, כי אין תועלת מהביקורת, והרי זה דברים בטלים, וצריך רק לעשות מה שאני חייב, ולבקש רחמים, צריך תפילה לסייעתא דשמיא לזכות לעשות מעשים טובים ולא להיכשל בדברים האסורים. זו הדרך, ואין דרך אחרת, כדי להצליח לזכות לזכות את הרבים.

וכל מי שמצביע ג' צריך שידע, כי מלבד מה שהוא בעצמו זו זכות בשבילו שמקדש שם שמים, הרי הוא גם מזכה את הרבים בזה, ומי שמזכה את הרבים כל המעשים הטובים שעושים הציבור מכוחו נזקפים גם לזכותו כאילו הוא עשאו, אפשר לזכות הרבה על ידי זיכוי הרבים! וגם כל אחד במה שהוא, במהותו ובהנהגתו, כשהוא נמצא בתוך הציבור ורואים את הנהגתו, הנהגה אמיתית וישרה על פי התורה, זה משפיע גם על אחרים, בלי שידבר, וזה זיכוי הרבים, ואין לשער את הזכויות שבזה. בעזרת השם נזכה כולנו לזכות את הרבים, ונזכה לסייעתא דשמיא שיהיה לנו את כל מה שאנו צריכים.

דברים שנאמרו לרבני קהילות ופעילי קירוב יוצאי רוסיה

הציבור הנמצאים כאן הם בעלי השפעה, בפרט על עולי רוסיה, וידוע המצב עכשיו שיש צורך חשוב מאד: יש סכנה גדולה בבחירות לכנסת, שמסיתים ציבור גדול נגד הציבור החרדי, וההסתה משפיעה, וזו סכנה, חס ושלוש שלא יהיה דבר כזה, אם המסיתים יצליחו בהסתה שלהם אוי ואבוי לנו! הם יפריעו לנו בכל דבר שבקדושה, ויש סכנה שהם יצליחו להגיע לשלטון, לכן יש חיוב גדול מאד למנוע את הדבר הזה, למנוע גזירות קשות, וזה רק על ידי שיצביעו לרשימת ג'.

ולכן מי שיכול להשפיע בזה על הציבור, זה חיוב גדול מאד וחמור מאד, ראשית זה קידוש השם והכרזה שהשם הוא האלוקים, ומכריזים בזה שאנו הולכים על פי התורה, כי הרי מה המטרה של ג'? תורה ומצוות, תרי"ג מצוות, זו המטרה ולא שום דבר אחר, וכאמור עכשיו יש גם סכנה, לכן זה חיוב גדול מאד למנוע את הסכנה, וכל מי שהוא בעל השפעה שיכול להשפיע, חייב חיוב גמור להשפיע שיצביעו ג', ומי שיכול להשפיע ואינו משפיע חס ושלוש, אם אפשר להציל ואינו מציל, על זה נאמר (ויקרא יט, טז) לא תעמוד על דם רעך, ברוחניות ובגשמיות, וזה דבר חמור מאד. נקווה שכולם מבינים את זה ויקבלו את זה וישפיעו עם כל ההשפעה שלהם, עם כל הכוח שהם יכולים להשפיע, וכל העוזרים והמשפיעים בזה יזכו לברכה והצלחה.

לעילוי נשמת

מרת **כאתון** בת **רחמים** ע"ה
נלב"ע ג' אדר א' תשע"א
תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרה"ג **מנחם מנדל יגלניק** זצ"ל
ב"ר **מרדכי נתן דוד** זצ"ל
נלב"ע ה' אדר א' תשע"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרב הגאון

רבי **אליעזר יהודה מן** זצ"ל
בן מרן הגאון רבי **מרדכי ליב** זצוק"ל
נלב"ע ז' אדר ב' תשע"ו - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הגאון רבי **ירוחם זלצברג** זצ"ל
בהר"ר **נתן** ז"ל
נלב"ע ד' אדר תשע"ה - תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת הרה"ג רבי **חזקיהו יוסף** בן הגאון רבי **שלום בן ציון פלמן** זצ"ל
ולעורר כבקשתו **שלא לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה**